

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ ТА МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до курсу

**«МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ОСНОВАМИ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»**

для підготовки фахівців ОС «Магістр»

зі спеціальності 061 «Журналістика»

Київ - 2023

УДК 070:004(072)

*Рекомендовано до друку вченою радою
гуманітарно-педагогічного факультету
Національного університету біоресурсів і природокористування України
протокол № 4 від 22 вересня 2023 р.*

Рецензенти:

Навальна М.І., доктор філологічних наук, професор кафедри журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування України

Бондаренко А.І., доктор філологічних наук, професор кафедри методики викладання української мови та літератури Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Укладач: Семашко Т.Ф., доктор філологічних наук, професор кафедри журналістики та мовної комунікації

Методичні рекомендації до курсу «Методологія наукових досліджень з основами інтелектуальної власності» для підготовки фахівців ОС «Магістр» зі спеціальності 061 «Журналістика» / Уклад. Семашко Т.Ф. Київ : ТОВ «КОМПРІНТ», 2023. 95 с. 47 с. (наклад – 10 примірників, обсяг – 3 друк. арк.).

У пропонованих методичних рекомендаціях зібрано й систематизовано основний теоретичний і практичний матеріал із курсу «Методологія наукових досліджень з основами інтелектуальної власності» для майбутніх фахівців у галузі соціальних комунікацій. Матеріал методичних вказівок скерований на те, щоб сформувати професійну лінгвістичну та комунікативну компетенцію студентів спеціальності «Журналістика». Методичні вказівки допоможуть студентам набути вміння та навичок необхідних для майбутньої професійної діяльності, а також розширити та поглибити загальножурналістську підготовку молоді у межах обраної галузі знань.

Видання відповідає вимогам кредитно-модульної системи організації навчального процесу в закладах вищої освіти, та підготовлене відповідно до чинної навчальної програми.

УДК 070:004(072)

Семашко Т.Ф., 2023

ЗМІСТ

Передмова.....	5
Мета та завдання навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень з основами інтелектуальної власності».....	7
Програма та структура навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень з основами інтелектуальної власності».....	10
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Методологія наукового пізнання.....	12
Тема 1. Наука як соціокультурний феномен. Базові наукові поняття	12
Питання для самоконтролю.....	13
Тема 2. Наукове дослідження. Сутність та логіка процесу наукового дослідження	14
Питання для самоконтролю	15
Тема 3. Методологія наукових досліджень	16
Питання для самоконтролю	17
Тема 4. Сутність та логіка процесу наукового дослідження.....	18
Питання для самоконтролю	19
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Написання, оформлення та захист наукових праць.....	20
Тема 5. Загальні вимоги до науково-дослідної роботи.....	20
Питання для самоконтролю	22
Тема 6. Вимоги до написання, оформлення і захисту наукових праць	23
Питання для самоконтролю	26
Тема 7. Технологія роботи над кваліфікаційною роботою магістра.....	27
Питання для самоконтролю	31

Тема 8. Оформлення, впровадження та оцінка результатів наукових досліджень.....	32
Питання для самоконтролю	33
Теми практичних занять	33
Контрольні питання для визначення рівня засвоєння знань студентами	35
Глосарій термінів та понять з курсу «Методологія наукових досліджень з основами інтелектуальної власності.....	37
Методи навчання	42
Форми контролю.....	43
Розподіл балів, які отримують студенти.....	43
Навчально-методичне забезпечення	44
Рекомендовані джерела інформації	45

ПЕРЕДМОВА

Науково-технічний прогрес спричинив подальше зростання значущості підготовки наукових кадрів для суспільства, адже найбільш суттєві досягнення сучасних країн пов'язані з успіхами в науковій сфері.

Докорінні зміни останніх десятиліть в економіці, політиці, екології та суспільному житті України зумовили значне зростання кількості різноманітних проблем як на рівні окремої особистості, соціальної групи, так і суспільства загалом. Необхідність розв'язання означених проблем активізувала розвиток науково-дослідної роботи як професії, що покликана забезпечити успішність назрілих системних реформ, економічне зростання країни, утвердження верховенства права, соціальний захист різних верств населення.

В інформаційну епоху, коли наука стала безпосередньою продуктивною силою, а науково-технічна революція набуває неймовірно широкого розмаху, розробка проблем методології наукового дослідження вважається одним із найактуальніших завдань.

Безперервний і зрслий потік наукових досліджень, помітне зростання кількості людей, які займаються наукою, – усе це не тільки стимулює загальний інтерес до проблем наукового пізнання, а й вимагає аналізу й розробки методів дослідження, які використовуються в сучасній науці. Сучасна професійна діяльність у будь-якій суспільній галузі вимагає від фахівців умінь вирішувати принципово нові завдання, у тій чи іншій формі проводити дослідження, творчо використовувати досягнення науки та вдосконалювати свою кваліфікацію.

Однак, прагнення до наукової роботи все частіше наштовхується на недостатнє оволодіння дослідниками системи методологічних і методичних знань. Цей факт істотно знижує якість виконання наукових робіт, не дозволяючи їх авторам уповні реалізувати свої можливості

Залучення до наукових знань, готовність і здатність студентів до проведення самостійних пошуків є об'єктивною передумовою успішного вирішення навчальних і наукових завдань. У свою чергу, важливим напрямом вдосконалення теоретичної і практичної підготовки є виконання студентами в процесі навчально-наукової діяльності різних письмових робіт.

Підготовка таких робіт:

- сприяє поглибленню та закріпленню наявних теоретичних знань досліджуваних предметів, дисциплін, галузей науки;
- розвиває практичні вміння студентів в проведенні досліджень, аналізі отриманих результатів та вироблення рекомендацій щодо вдосконалення того чи іншого виду діяльності;
- удосконалює методичні навички у самостійній роботі з джерелами інформації та відповідними програмно-технічними засобами;
- відкриває широкі можливості для освоєння додаткового теоретичного матеріалу і накопиченого практичного досвіду;
- допомагає студентам опанувати методологію досліджень.

Для дослідників-початківців дуже важливо не тільки добре знати основні положення, які характеризують наукову роботу, але й мати хоча б загальне уявлення про методологію та методику наукової творчості, тому що, як показує сучасна навчальна практика вищих навчальних закладів, у таких дослідників на перших кроках до оволодіння навичками наукової роботи найбільше виникає питань саме цього характеру.

Пропоновані методичні рекомендації – це спроба систематизувати ті норми, правила, вимоги щодо оформлення текстових наукових робіт, які є загальними й універсальними. Рекомендації уміщують практичні рекомендації щодо остаточної обробки тексту, а також по оформленню змісту письмових робіт в цілому.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ОСНОВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»

Програма з курсу «Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності» призначений для магістрантів I року навчання спеціальності «Журналістика».

Мета навчальної дисципліни – формувати у студентів систему знань, вмінь та навичок в галузі організації та проведення наукових досліджень; методологічну та наукову культуру.

Завдання навчальної дисципліни:

- надання студентам основ методології, методів та понять наукового дослідження;
- формування практичних навичок та вмінь застосування наукових методів, а також розробки програми методики проведення наукового дослідження;
- виховання моральних якостей у процесі здійснення наукового дослідження.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

знати

- теоретичні основи організації науково-дослідницької діяльності;

уміти

- аналізувати тенденції сучасної науки, визначати перспективні напрямки наукових досліджень; використовувати експериментальні та теоретичні методи дослідження у професійній діяльності;
- володіти сучасними методами наукового дослідження у предметній сфері та навичками покращення та розвитку свого наукового потенціалу.

Загальні компетентності

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК05. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК06. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК01. Здатність використовувати спеціалізовані концептуальні знання з теорії та історії журналістики, новітні технологічні досягнення для розв'язання задач дослідницького та інноваційного характеру у сфері журналістики.

СК05. Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні висновки з питань журналістики, а також знання та пояснення, що їх обґрунтовують, до фахівців та нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

Програмні результати навчання

ПРН03. Проводити збір, інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи досліджень.

ПРН06. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.

ПРН08. Використовувати передові знання і методики у процесі дослідження діяльності та створення нових медіаінституцій.

Методичні рекомендації укладено відповідно до програм для журналістських спеціальностей, а також вимог кредитно-модульної системи організації навчання у вищій школі. Запроваджено передбачену Болонською декларацією систему академічних кредитів, що аналогічна ECTS (Європейській кредитно-модульній системі), визначено змістові модулі курсу, сформульовано завдання для самостійної роботи студентів, представлено систему індивідуально-дослідних завдань (ІНДЗ).

Кредитно-модульна система організації навчального процесу – це модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (залікових кредитів).

Заліковий кредит – це одиниця виміру навчального навантаження, необхідного для засвоєння змістових модулів або блоку змістових модулів.

Модуль – це задокументована, завершена частина освітньо-професійної програми (навчальна дисципліни, практики, державної атестації), що реалізується відповідними формами навчального процесу.

Змістовий модуль – це система навчальних елементів, що поєднана за ознакою відповідності певному навчальному об'єктові.

ПЕРШИЙ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ охоплює поняття методологія наукового пізнання; методологію, хід та етапи наукового дослідження.

ДРУГИЙ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ допоможе засвоїти вимоги щодо підготовки, написання, оформлення і захисту наукових праць.

Передбачається засвоєння методики підготовки наукових матеріалів до друку, що консолідує виконання індивідуальних завдань, роботу в малих групах та колективну роботу в великій науковій команді, що відповідає сучасній науковій практиці.

ПРОГРАМА ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижн і	усьог о	у тому числ					усьог о	у тому числі					
			л	п	ла б	ін д	с.р .		л	п	ла б	ін д	с.р .	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Методологія наукового пізнання														
Тема 1. Наука. Базові поняття.		14	2	2			10							
Тема 2. Наукове дослідження. Етапи наукового дослідження		16	2	2			12							
Тема 3. Методологія наукових досліджень		14	2	4			8							
Тема 4. Хід наукового дослідження		16	4	3			9							
Разом за змістовим модулем 1		60	10	11			39							
Змістовий модуль 2. Написання, оформлення і захист наукових праць														

Тема 1. Загальні вимоги до науково- дослідної роботи		14	2	2			10						
Тема 2 Вимоги до написання, оформлення і захисту наукових праць		16	4	4			8						
Тема 3. Магістерська робота та її підготовка		14	2	2			10						
Тема 4. Інтелектуальн а власність: поняття, об'єкти права		16	4	4			8						
Разом за змістовим модулем 2		60	1 2	1 2			36						
Усього годин		120	3 0	3 0			60						

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

ТЕМА 1

НАУКА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН.

БАЗОВІ НАУКОВІ ПОНЯТТЯ

Предмет, структура та завдання курсу. Передісторія та основні етапи розвитку науки. Поняття та сутність науки. Проблема знання у філософії й науці. Культурно-діяльнісний вимір науки. Свобода наукового пізнання і соціальна відповідальність вченого.

Першою і головною причиною виникнення науки є формування суб'єктно-об'єктних відносин між людиною і природою, між людиною і навколишнім середовищем. Другою причиною формування науки є ускладнення пізнавальної діяльності людини. Пізнавальна, пошукова активність характерна і для тварин, але в силу ускладнення предметно-практичної діяльності людини, освоєння людиною різних видів перетворюючої діяльності, відбуваються глибокі зміни в структурі психіки людини, структурі її головного мозку, спостерігаються зміни в морфології її тіла.

Накопичення знань відбувається з появою цивілізацій і писемності, і як наслідок – розвитку науки. Увесь період існування науки характеризується нерівномірністю її розвитку. Генеза науки поєднує в собі і періоди сталого розвитку, і періоди бурхливих радикальних змін.

До найголовніших особливостей наукової революції належать:
— яскравий творчий характер. Здобуті раніше знання не руйнувались, а інтерпретувалися в контексті нового їх розуміння;

— зміни відповідно до нових уявлень, нове тлумачення раніше здобутих знань. У період наукової революції нове створюється на ґрунті вже існуючого. Несподівано виявляється, що в наявній інформації давно визрівали елементи нового, тому наукова революція не є миттєвим переворотом, оскільки нове не відразу отримує в науці визнання;

– поява упродовж 1–3 поколінь великої кількості талановитих осіб, які піднімають цілий пласт знань на небувалу висоту і тривалий час не мають собі рівних;

– бурхливий розвиток прикладних наук.

Наука як цілісний феномен виникає у Новий час внаслідок відокремлення від філософії і проходить у своєму розвитку три основних етапи: класичний, некласичний і постнекласичний (сучасний). На кожному з цих етапів розробляються відповідні ідеали, норми і методи наукового дослідження, формується певний стиль мислення, своєрідний понятійний апарат тощо.

Питання для самоконтролю

1. Наука як соціокультурний феномен.
2. Дайте визначення поняттю «наука».
3. Назвіть базові наукові поняття. Дайте їх розуміння.
4. Наукова революція – це ....
5. Скільки Ви знаєте наукових революцій?
6. Найголовніші особливості наукової революції.
7. Назвіть етапи розвитку науки.
8. Чим прикметний кожен із етапів наукової революції.

ТЕМА 2

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ. СУТНІСТЬ ТА ЛОГІКА ПРОЦЕСУ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукове дослідження як феномен. Сутність та логіка процесу наукового дослідження. Етапи наукового дослідження. Логіка наукового дослідження.

Формою існування й розвитку науки є наукове дослідження. Мета наукового дослідження – визначення конкретного об'єкта і всебічне, достовірне вивчення його структури, характеристик, зв'язків на основі розроблених у науці принципів і методів пізнання, а також отримання корисних для діяльності людини результатів, впровадження у виробництво з подальшим ефектом.

Наукове дослідження має *об'єкт і предмет*, на пізнання яких воно спрямоване, а також чітко визначені мету й завдання. Об'єктом дослідження є процес або явище, що породжує проблемну ситуацію, і обране для вивчення. *Предмет* знаходиться в межах об'єкта, який вивчається. *Мета* наукового дослідження включає визначення об'єкта, достовірність вивчення його структури, характеристик, зв'язків на основі розроблення у науці принципів та методів пізнання для отримання корисних для діяльності людини результатів, впровадження в практику, отримання певного ефекту. *Завдання* – це певні напрями дослідження, які дозволяють реалізувати поставлену мету.

Розрізняють *дві форми наукових досліджень*:

- фундаментальні – наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на здобуття нових знань про закономірності розвитку та взаємозв'язку природи, суспільства, людини;
- прикладні – наукова і науково-технічна діяльність, спрямована на здобуття й використання знань для практичних цілей.

Наукові дослідження здійснюються з метою одержання наукового результату. *Науковий результат* – це нове знання, здобуте у процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі наукового звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття тощо.

Прикладні наукові дослідження орієнтовані на науково-прикладний результат – нове конструктивне чи технологічне рішення, експериментальний зразок, закінчене випробування, яке впроваджене або може бути впроваджене у суспільну практику. Науково-прикладний результат може мати форму звіту, ескізного проекту, конструкторської або технологічної документації на науково-технічну продукцію, натурального зразка тощо.

До основних результатів наукових досліджень належать: наукові реферати; наукові доповіді (повідомлення) на конференціях, нарадах, семінарах, симпозіумах; дипломні, магістерські роботи; звіти про науково-дослідну (дослідно-конструкторську; дослідно-технологічну) роботу; наукові переклади; дисертації (кандидатські або докторські); автореферати дисертацій; депоновані рукописи; монографії; наукові статті; аналітичні огляди; авторські свідоцтва, патенти; алгоритми і програми; звіти про наукові конференції; бібліографічні покажчики та ін.

Особливе місце у науковому дослідженні посідає ідея дослідження. Добре відомо, які широкі горизонти відкриваються перед наукою у випадках, коли виникають несподівані і плідні ідеї.

Питання для самоконтролю

1. Наукове дослідження – це....
2. Назвіть форми наукових досліджень.
3. З'ясуйте сутність та логіку процесу наукового дослідження.
4. Назвіть етапи наукового дослідження.

ТЕМА 3

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Багаторівневність та системність сучасної наукової методології. Рівні наукового пізнання, їх взаємозв'язок. Система методів наукового пізнання. Світоглядно-наукові методи філософського рівня.

Наукове знання і сам процес його отримання характеризуються системністю й структурованістю. Перш за все у структурі наукового пізнання прийнято виділяти емпіричний і теоретичний рівні. Сукупність же тих дослідницьких процедур, які ведуть до досягнення знання на цих двох рівнях, відповідно підрозділяється на *емпіричний і теоретичний етапи наукового дослідження*.

Підстави для виділення емпіричного й теоретичного рівнів наукового дослідження. Зокрема, ці два рівні розрізняються:

- за гносеологічною спрямованістю дослідження;
- за характером і типом одержуваного знання;
- за використовуваними методами й формами пізнання;
- за пізнавальними функціями;
- за співвідношенням чуттєвого й раціонального корелятивів пізнання й низки інших ознак.

Якщо основним елементом теоретичного знання є закон, твердження про необхідні суттєві зв'язки між явищами, то метатеоретичне знання формулюється у вигляді принципів різного порядку, в яких затверджується щось вже про саму теорію і практику теоретичної діяльності. У формі принципів формулюються вимоги, що пред'являються до самої наукової теорії. Крім того, можна додати, що якщо теоретичне знання завжди виступає в певному контексті дослідження як проблематичне знання, яке підлягає обґрунтуванню й перевірці, то метатеоретичне знання в тому ж контексті умовно розглядається як

непроблематичне, базове знання, яке емпіричному обґрунтуванню й перевірці не підлягає.

Емпіричний рівень є фактичним матеріалом, почерпнутим з емпіричного досвіду, а також результати первинного концептуального його узагальнення в поняттях та інших абстракціях. На емпіричному рівні переважає чуттєве пізнання, раціональний момент тут теж присутній, проте має підлегле значення. На даному рівні досліджуваний об'єкт відображається переважно з боку своїх зовнішніх зв'язків і проявів, доступних живому спогляданню і таких, що виражають внутрішні відносини. Характерними ознаками емпіричного рівня пізнання є збір фактів, їх первинне узагальнення, опис спостережуваних і експериментальних даних, їх систематизація, класифікація та інша фіксує діяльність.

Теоретичний рівень наукового пізнання становлять засновані на фактах проблеми і наукові припущення (гіпотези), засновані на них закони, принципи і теорії. Теоретичний рівень характеризується переважанням раціонального моменту. Живе споглядання тут не усувається, але стає підпорядкованим моментом пізнавального процесу. Теоретичне пізнання відображає явища і процеси з боку їх універсальних внутрішніх зв'язків і закономірностей, що досягаються за допомогою раціональної обробки даних емпіричного знання.

Питання для самоконтролю

1. З'ясуйте рівні наукового пізнання.
2. Доведіть взаємозв'язок між рівнями наукового пізнання.
3. Наукова методологія – сутність поняття.
4. Багаторівневність та системність сучасної наукової методології.
5. Система методів наукового пізнання.

ТЕМА 4

СУТНІСТЬ ТА ЛОГІКА ПРОЦЕСУ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукове дослідження: сутність та загальні вимоги. Мета наукового дослідження. Хід наукового дослідження. Логіка наукового дослідження. Оцінка результатів наукових досліджень.

Формою існування й розвитку науки є наукове дослідження. *Мета* наукового дослідження – визначення конкретного об'єкта і всебічне, достовірне вивчення його структури, характеристик, зв'язків на основі розроблених у науці принципів і методів пізнання, а також отримання корисних для діяльності людини результатів, впровадження у виробництво з подальшим ефектом. Результати наукових досліджень оцінюються тим вище, чим вища науковість зроблених висновків і узагальнень, чим вони є достовірнішими й ефективнішими. Вони повинні створювати основу для нових наукових розробок.

Наукове дослідження має *об'єкт і предмет*, на пізнання яких воно спрямоване, а також чітко визначені мету й завдання. Об'єктом дослідження є процес або явище, що породжує проблемну ситуацію, і обране для вивчення. Предмет знаходиться в межах об'єкта, який вивчається. Мета наукового дослідження включає визначення об'єкта, достовірність вивчення його структури, характеристик, зв'язків на основі розроблення у науці принципів та методів пізнання для отримання корисних для діяльності людини результатів, впровадження в практику, отримання певного ефекту. *Завдання* – це певні напрями дослідження, які дозволяють реалізувати поставлену мету.

Розрізняють *дві форми наукових досліджень*:

- фундаментальні – наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на здобуття нових знань про закономірності розвитку та взаємозв'язку природи, суспільства, людини;

- прикладні – наукова і науково-технічна діяльність, спрямована на здобуття й використання знань для практичних цілей.

Наукові дослідження здійснюються з метою одержання наукового результату. *Науковий результат* – це нове знання, здобуте у процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі наукового звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття тощо.

Прикладні наукові дослідження орієнтовані на науково-прикладний результат – нове конструктивне чи технологічне рішення, експериментальний зразок, закінчене випробування, яке впроваджене або може бути впроваджене у суспільну практику. Науково-прикладний результат може мати форму звіту, ескізного проекту, конструкторської або технологічної документації на науково-технічну продукцію, натурального зразка тощо.

Питання для самоконтролю

1. Сутність наукового дослідження.
2. Загальні вимоги наукового дослідження.
3. Мета наукового дослідження.
4. Хід наукового дослідження.
5. Логіка наукового дослідження.
6. Науковий результат – це ...
7. Назвіть форми наукових досліджень.
8. Фундаментальні наукові дослідження.
9. Прикладні наукові дослідження.
10. Оцінка результатів наукових досліджень.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.
НАПИСАННЯ, ОФОРМЛЕННЯ І ЗАХИСТ
НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ТЕМА 5

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

Студентська науково-дослідна робота має допомогти молодим ученим оволодіти методикою наукових досліджень, розвинути навички самостійної пошукової роботи, розвинути творчу ініціативу та здібності до теоретичного аналізу. Як свідчить досвід, широкий вибір форм організації НДР студентів має велике значення для створення у ВНЗ атмосфери творчості, а залучення студентів до наукових досліджень сприяє активізації їх розумової діяльності, самовдосконаленню та самореалізації.

Навчально-дослідницька робота студентів (НДРС) – це обов’язковий етап підготовки фахівця, який передбачений навчальним планом спеціальності. «Якби ми вчилися так як треба, то й мудрість би була своя...» Це твердження великого Кобзаря надзвичайно актуальне, адже фахівці самим життям поставлені перед необхідністю вибору кращих варіантів із багатьох можливих. Навчений «чому-небудь» і «як-небудь» фахівець не має майбутнього. Завтрашній день вимагатиме від спеціалістів високого рівня знань та професіоналізму, і лише ті суб’єкти, які засвоюють знання найбільш швидко, здатні виживати, перегравати своїх конкурентів.

Наукова робота для студентів є складовою частиною навчального плану і організовується на основі «Положення про наукову роботу студентів», розробленого Міністерством освіти і науки України, де чітко сформульовані завдання, які зводяться до наступного:

– поєднання навчання з науковою роботою студентів з метою отримання конкретних результатів, які можуть бути

інтелектуальною власністю студента і використовуватись у подальшій роботі;

– залучення студентів до участі в науково-дослідній діяльності наукових шкіл, забезпечення співробітництва з провідними науковими та науково-педагогічними працівниками як ВНЗ, так і наукових закладів;

– безпосередня участь студентів у проведенні фундаментальних досліджень, залучення їх до виконання як держбюджетних, так і госпдоговірних тем; на цих матеріалах мають виконуватись дипломні роботи.

Усі види і форми науково-дослідної роботи студентів спрямовані на активізацію творчих здібностей, застосування наукових методів при вирішенні практичних завдань. Зміст і форми НДР студентів мають відповідати основним напрямам науково-дослідної діяльності ВНЗ, факультету, кафедри.

Успішне виконання студентської науково-дослідної діяльності може бути при дотриманні таких умов:

– активна участь студентів у науковій роботі упродовж усього періоду навчання;

– поступове ускладнення завдань з орієнтацією студента в напрямі його спеціальності;

– забезпечення взаємодії в науковій роботі студентів старших і молодших курсів;

– тісний зв'язок наукової роботи з навчальною і науковою діяльністю кафедри.

Реалізована в комплексі НДРС забезпечує:

- формування наукового світогляду, оволодіння методологією і методами наукового дослідження;

- оволодіння спеціальністю та досягнення високого професіоналізму;

- розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у вирішенні практичних завдань;

- прищеплення студентам навичок самостійної науково-дослідної роботи;

- розвиток ініціативи, здатності застосовувати теоретичні знання в практичній роботі, залучення здібних студентів до

розв'язання наукових проблем, що мають важливе значення для теорії і практики;

- необхідність оновлення і вдосконалення своїх знань;
- створення та розвиток наукових шкіл, творчих колективів, виховання резерву вчених, викладачів, дослідників.

НДРС є обов'язковою для кожного студента і охоплює такі форми навчальної роботи:

– написання наукових рефератів з конкретної теми в процесі вивчення навчальних дисциплін;

– виконання лабораторних, практичних, семінарських та самостійних завдань, контрольних робіт, що містять елементи проблемного пошуку;

– виконання нетипових завдань дослідницького характеру в період виробничої практики;

– підготовка та захист курсових і дипломних робіт, пов'язаних із науковою проблематикою кафедри.

Методика постановки та проведення НДРС у навчальному процесі визначається специфікою, традиціями, науковою і матеріально-технічною базою закладу вищої освіти.

Питання для самоконтролю

1. Навчально-дослідницька робота студентів – це ...
2. Чим регулюється наукова робота для студентів?
3. Види науково-дослідної роботи студентів.
4. Назвіть форми науково-дослідної роботи.
5. Умови успішного виконання студентської науково-дослідної діяльності.
6. З'ясуйте значення студентської науково-дослідної роботи.

ТЕМА 6

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ, ОФОРМЛЕННЯ І ЗАХИСТУ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Підготовка, оформлення та захист результатів дисертаційних досліджень. Підготовка докторів філософії та докторів наук в Україні. Узагальнені вимоги до організації підготовки та захисту дисертації на здобуття наукового ступеня. Нормативні вимоги до змісту й оформлення основних структурних елементів дисертації. Організаційно-процесуальні новації атестації докторів філософії в Україні.

Результати наукових досліджень оприлюднюються у вигляді різних видів публікацій. Це сприяє встановленню пріоритету автора (дата підписання публікації до друку – це дата пріоритету науковця), а також свідчить про особистий внесок дослідника в розробку наукової проблеми (особливе значення мають індивідуальні публікації, роботи у співавторстві потребують додаткових роз'яснень). У тексті дисертації та автореферату здобувач має наводити посилання на власні публікації, включити їх до списку використаної літератури і джерел.

Публікації відображають основний зміст, новизну наукового дослідження і фіксують завершення певного етапу дослідження або роботи в цілому. Крім цього, публікації забезпечують первинною науковою інформацією суспільство, сповіщають наукове співтовариство про появу нового наукового знання і передають індивідуальний результат у загальне надбання.

Існують такі види наукових публікацій: монографія, стаття, автореферат, препринт, тези доповідей, наукова доповідь, збірник наукових праць.

Наукові публікації виходять друком у формі друкованих або електронних видань.

Наукова стаття – один з основних видів публікацій. Вона містить виклад проміжних або кінцевих результатів наукового

дослідження, висвітлює конкретне окреме питання з теми дисертації, фіксує науковий пріоритет автора, робить матеріал надбанням фахівців.

Наукові статті до дисертацій мають обов'язково бути опубліковані у виданнях, перелік яких затверджений ВАК України.

Наукова стаття направляється до редакції в завершеному вигляді відповідно до вимог, які публікуються в окремих номерах журналів або збірниках у вигляді пам'ятки авторам. Оптимальний обсяг наукової статті – 0,5 авторського аркуша (до 12 сторінок друкованого на комп'ютері тексту через 1,5 інтервали, шрифт 14).

Рукопис статті, крім основного тексту, має містити повну назву роботи, прізвище та ініціали автора (-ів), анотацію (на окремій сторінці), список використаної літератури.

Стаття повинна мати такі *структурні елементи*:

1. *Вступ* – постановка наукової проблеми, її актуальність, зв'язок із найважливішими завданнями науки й народного господарства України, значення для розвитку певної галузі науки або практичної діяльності (перший абзац або 5–10 рядків). Метою вступу є доведення до читача основних завдань, які ставив перед собою автор статті.

Як правило, вступ має включати у себе:

- визначення наукової гіпотези;
- докладно пояснювати причини, за якими було почато дослідження;
- розкривати рівень актуальності даної теми.

2. *Аналіз останніх досліджень і публікацій*, в яких започатковано розв'язання даної проблеми та на яке спирається автор; існуючі погляди на проблему; труднощі при розробці даного питання, виділення невирішених питань у межах загальної проблеми, котрим присвячена стаття (0,5–2 сторінки друкованого тексту через півтора інтервали).

3. *Формулювання мети статті* (постановка завдання) передбачає виголошення головної ідеї даної публікації, яка суттєво відрізняється від чинних, доповнює або поглиблює вже відомі підходи; уведення до наукового обігу нових фактів, висновків,

рекомендацій, закономірностей або уточнення відомих раніше, але недостатньо вивчених.

4. *Виклад змісту власного дослідження* – основна частина статті. У ній висвітлюються основні положення й результати наукового дослідження, особисті ідеї, думки, отримані наукові факти, виявлені закономірності, зв'язки, тенденції, програма експерименту, методика отримання та аналіз фактичного матеріалу, особистий внесок автора в досягнення й реалізацію основних висновків тощо (п'ять-вісім сторінок).

5. *Висновок*, в якому формулюється основний умовивід автора, зміст висновків і рекомендацій, їхнє значення для теорії й практики, суспільна значущість, коротко накреслюються перспективи подальших досліджень з теми (третина сторінки). Тут необхідно зробити короткий висновок чи підтвердилась гіпотеза, що була висловлена у передмові, чи ні. У цьому ж розділі робляться альтернативні висновки, у випадку, коли результати дослідження дозволяють розуміти його подвійно.

6. *Бібліографічний список* цитованої літератури, в якому вміщені бібліографічні описи тих джерел і літератури, на які є посилання у тексті статті.

7. *Анотації*, додаються до статей українською та англійською мовами.

Жанр наукової статті потребує дотримання певних *правил*:

- у правому верхньому куті розміщуються прізвище та ініціали автора (ініціали ставлять перед прізвищем); за необхідності вказуються відомості, що доповнюють дані про автора;
- назва статті стисло відбиває її головну ідею, думку;
- слід уникати стилю наукового звіту чи науково-популярної статті;
- недоцільно ставити риторичні запитання; мають переважати розповідні речення;
- не слід постійно виділяти текст цифрами 1, 2 тощо, ті чи інші думки, положення; слід починати перелік елементів, позицій з нового рядка, відокремлюючи їх один від одного крапкою з комою;

- у тексті прийнятним є використання різних видів переліку: спочатку, на початку, спершу, потім, далі, нарешті; по-перше, по-друге, по-третє; на першому етапі, на другому етапі тощо;

- цитати у статті мають містити точні бібліографічні посилання;

- усі посилання на авторитети подаються на початку статті, основний же її обсяг присвячують викладу власних думок; не слід наводити для підтвердження достовірності своїх висновків і рекомендацій висловлювання інших учених, оскільки це свідчить, що ідея дослідника не нова, була відома раніше і не підлягає сумніву;

- стаття має завершуватися конкретними висновками і рекомендаціями.

Рукопис статті повинен бути підписаний автором (-ами) і направлений до редакції у двох примірниках. До нього додається комп'ютерна версія, а також на окремому аркуші інформація про автора із зазначенням повного прізвища та ім'я по батькові, місця роботи (навчання), посади, контактного телефону та поштової електронної адреси.

Питання для самоконтролю

1. Підготовка результатів дисертаційних досліджень.
2. Оформлення результатів дисертаційних досліджень
3. захист результатів дисертаційних досліджень.
4. Підготовка докторів філософії та докторів наук в Україні.
5. Вимоги до організації підготовки та захисту дисертації на здобуття наукового ступеня.
6. Організаційно-процесуальні новації атестації докторів філософії в Україні.

ТЕМА 7.

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ НАД КВАЛІФІКАЦІЙНОЮ РОБОТОЮ МАГІСТРА

Магістерська робота. Мета магістерської роботи. Сутність магістерської роботи. Структура магістерської роботи. Роль наукового керівника. Вимоги до змісту магістерської роботи. Вимоги до оформлення магістерської роботи. Захист магістерської роботи.

Магістерська робота – це самостійна науково-дослідницька кваліфікаційна робота, що синтезує підсумок теоретичної і практичної підготовки в рамках нормативної та варіативної складових освітньо-професійної програми (ОПП) підготовки магістра за відповідною спеціальністю і є формою контролю набутих студентом у процесі навчання інтегрованих знань, умінь і навичок, які необхідні для виконання професійних обов'язків, передбачених освітньо-кваліфікаційною характеристикою.

Основне завдання магістерської роботи – продемонструвати рівень наукової кваліфікації автора, вміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання. Робота, з одного боку, має узагальнювальний характер, оскільки є своєрідним підсумком підготовки за відповідною ОПП, а з іншого – це самостійне оригінальне наукове дослідження студента, що має практичну цінність для підприємств, організацій, установ.

Метою магістерської роботи є глибоке осмислення професійної проблеми, комплексне оволодіння матеріалом, методами наукового дослідження, практичне застосування теоретичних знань при розробці інноваційних пропозицій у певній галузі економіки і прийняття відповідних управлінських рішень. Запропоновані у роботі інноваційні рішення мають бути науково обґрунтованими, базуватися на комплексному аналізі існуючої ситуації і прогнозі щодо результатів впровадження пропозицій автора з урахуванням ризиків.

При підготовці магістерської роботи автор повинен *уміти*:

- формулювати мету і завдання дослідження, визначати його об'єкт і предмет;
- складати план дослідження;
- вести бібліографічний пошук із застосуванням сучасних інформаційних технологій;
- використовувати сучасні методи наукового дослідження, модифікувати наявні та розробляти нові методи з урахуванням завдань конкретного дослідження;
- обробляти отримані емпіричні дані й теоретичні результати, аналізувати і синтезувати інформацію;
- оформляти результати досліджень відповідно до встановлених вимог.

Робота повинна демонструвати рівень фахової підготовки її автора до наукової і професійної діяльності, а саме:

- ступінь оволодіння теоретичними засадами у галузі журналістики;
- вміння узагальнювати й аналізувати наукові джерела і фактичні (статистичні й адміністративні) дані;
- здатність працювати з нормативно-правовими актами;
- здатність використовувати сучасні методики дослідження, напрацьовані в галузях знань (економіка, право, політологія, державне управління) та сучасні інформаційні технології;
- уміння знаходити аналоги розв'язання досліджуваних проблем у вітчизняній і зарубіжній практиці, адаптувати їх до конкретного предмета (об'єкта) дослідження;
- здатність до забезпечення інноваційної діяльності в процесі виконання своїх професійних (функціональних) обов'язків;
- готовність здійснювати дії щодо розвитку (або сприяння розвитку) всіх сфер життєдіяльності людини.

Робота готується українською мовою. Наукову інформацію в ній необхідно викладати у повному обсязі, обов'язково розкриваючи хід та результати дослідження, з детальним описом його методики. Повнота наукової інформації має відбиватися в деталізованому фактичному матеріалі з обґрунтуваннями, широкими історичними екскурсами.

Текст повинен охоплювати весь наявний знаковий апарат (формули, графіки, діаграми, схеми, таблиці тощо). В мовностилістичному оформленні матеріалу необхідно враховувати особливості наукового стилю мови, стисло, логічно й аргументовано викладати зміст і результати наукових досліджень, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології.

Науковий керівник магістерської роботи:

- керує підготовкою роботи;
- формує разом зі студентом завдання на підготовку роботи;
- надає допомогу в розробці календарного графіку написання роботи;

- рекомендує необхідну основну літературу, довідкові та інші матеріали;

- контролює виконання графіка підготовки роботи;
- проводить систематичні консультації, бесіди;
- контролює рівень виконання роботи (частинами та загалом);
- надає письмовий відгук на завершену роботу.

Магістерська робота повинна виконуватись відповідно до затвердженого календарного плану. На кафедрі складається графік консультацій наукових керівників, в якому вказується час і місце їх проведення.

Текст роботи набирається на комп'ютері з використання текстового редактора Word. Рекомендований обсяг магістерської роботи – 16-20 тис. слів, що становить приблизно 80-100 сторінок комп'ютерного набору.

Рекомендується така структура роботи:

- 1) зміст – 1 %;
- 2) перелік умовних позначень і спеціальних термінів (за необхідності);
- 3) вступ – 2 %;
- 4) розділи основної частини: 1й – 30 %, 2й – 30 %, 3й – 30 %;
- 5) висновки і пропозиції – 3 %;
- 6) бібліографічний список – 2 %;
- 7) додатки (за необхідності) – 2 %.

Наповнення кожної частини магістерської роботи визначається її темою. В процесі підготовки слід застосовувати весь арсенал методичних і технічних прийомів наукового дослідження.

На попередньому захисті кафедрою обов'язково перевіряється самостійність виконання роботи її автором.

До роботи додаються:

- завдання на магістерську роботу;
- довідка про впровадження чи апробацію;
- анотації українською та англійською мовами;
- відгук наукового керівника;
- рецензія на магістерську роботу (зовнішня).

Зброшурована магістерська робота після попереднього захисту подається завідувачу випускової кафедри не пізніше, ніж за 10 днів до захисту, котрий приймає рішення щодо дозволу захисту перед Екзаменаційною комісією (ЕК) і призначення рецензента від університету (внутрішня рецензія). Список рецензентів розробляється випусковою кафедрою та затверджується ректором університету. На момент подання магістерської роботи студент додає до неї супроводжувальні документи (рецензії, відгук наукового керівника, завдання, анотацію).

Захист магістерської роботи відбувається на відкритому засіданні екзаменаційної комісії (ЕК) за участю не менше половини її складу при обов'язковій присутності голови комісії та керівника магістерської роботи. У разі відсутності наукового керівника з поважних причин його може представляти завідувач кафедри. Захист магістерської роботи має підтвердити необхідний рівень знань випускника, його вміння репрезентувати результати дослідження. Дата захисту визначається графіком засідань ЕК, що затверджується ректором і доводиться до відома голови та членів ЕК і випускників.

Процедура захисту магістерської роботи складається з:

- короткого (до 10 хв.) повідомлення автора (доповідається мета дослідження, його основні положення, наукова і практична цінність, основні результати, висновки та пропозиції);
- відповідей на запитання членів ЕК;
- відповідей на зауваження наукового керівника та рецензентів;

- підведення підсумків захисту магістерської роботи.

За необхідності студент готує та подає кожному члену ЕК роздатковий матеріал, в якому наводяться цифрові дані, графічні ілюстрації тощо, на котрі він посилається у виступі.

За результатами захисту магістерської роботи ЕК ухвалює рішення щодо оцінки роботи та її захисту, про присвоєння кваліфікації магістра з відповідної спеціальності і видачу диплома державного зразка.

Студенти, що не захистили магістерської роботи, мають право на її захист упродовж наступних трьох років. Таким студентам не видається диплом магістра, а лише довідка про проходження навчання за ОПП підготовки магістра.

Питання для самоконтролю

1. Магістерська робота – це ....
2. Мета магістерської роботи.
3. Сутність магістерської роботи.
4. Структура магістерської роботи.
5. Роль наукового керівника.
6. Етапи роботи над магістерською роботою.
7. Вимоги до змісту магістерської роботи.
8. Вимоги до оформлення магістерської роботи.
9. Захист магістерської роботи.

ТЕМА 8.

ОФОРМЛЕННЯ, ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Види студентських навчально-дослідних робіт та загальні вимоги до їхнього оформлення. Вимоги до структури й оформлення дисертацій і авторефератів. Особливості виконання НДДКР та оформлення їхньої звітної документації. Апробація результатів наукових досліджень. Впровадження і оцінка ефективності результатів наукових досліджень.

Під час навчального процесу науково-дослідна робота проводиться на лабораторних, семінарських заняттях, під час виконання індивідуальних завдань, підготовки курсових та випускних кваліфікаційних робіт.

Найважливішими формами навчально-дослідних робіт є реферати, доповіді, бакалаврські та магістерські роботи.

Реферат – короткий виклад у письмовому вигляді результатів вивчення наукової проблеми. Зазвичай, студентський реферат представляє короткий виклад у письмовій формі змісту наукових праць (монографій, навчальних посібників, наукових статей) за заданою тематикою. В ньому автор викладає основні положення (ідеї, рішення, пропозиції і т.д.), що містяться в декількох джерелах, наводить різні точки зору, обґрунтовує свою думку про них.

Доповідь – це запис усного повідомлення на визначену тему. Він призначений для прочитання на семінарському занятті, науковій конференції. Якщо текст доповіді має бути зданий викладачу, він оформлюється так само, як й текст реферату. У тих випадках, коли здавати текст не потрібно, достатньо його підготувати для себе без оформлення.

Курсова робота – це передбачена навчальним планом письмова робота студента на визначену тему, що містить елементи наукового дослідження. Її написання допомагає студентам поглибити і закріпити отримані знання з дисципліни, отримати навички самостійного проведення наукових досліджень, аналізу і

узагальнення практики, літературного оформлення результатів творчої праці.

Кваліфікаційна (бакалаврська, магістерська) робота – заключна робота навчально-дослідницького характеру, яка виконується студентами випускниками ВНЗ і деяких середніх спеціальних навчальних закладів. Це самостійне дослідження якого-небудь актуального питання, обраного студентом певної спеціальності, яке має на меті систематизацію, узагальнення і перевірку теоретичних знань і практичних навичок випускників.

Дисертація – наукова праця, яку виконують для прилюдного захисту на здобуття наукового ступеня. В дисертації стисло, логічно і аргументовано викладають зміст і результати досліджень, уникаючи загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології.

Апробація – критична оцінка з боку наукового співтовариства наукових досліджень здобувача. Оцінці підлягають не тільки кінцеві, але й проміжні результати роботи. Найпоширенішими способами доведення до наукової спільноти результатів дослідів є:

- участь вченого у різних заходах наукового співтовариства;
- публікації здобувача у вигляді рефератів, тез доповідей, наукових статей, монографій тощо, а також отримання патентів на винахід, корисну модель чи промисловий зразок.

Оцінка фундаментальних досліджень проводиться на основі якісних показників:

- можливість широкого застосування результатів досліджень у різних галузях народного господарства;

- новизна явищ, які сприяють проведенню принципово актуальних досліджень;

- вклад у безпеку, обороноздатність країни, збереження навколишнього середовища;

- пріоритет вітчизняної науки і міжнародне її визнання;

- фундаментальні монографії з тем і їхнє цитування видатними вченими світу.

Варто зазначити, що ефективність науки не зводиться тільки до впровадження результатів дослідження і оцінки одержаного ефекту – найвищим щаблем розвитку науки є визнання її досягнень у світі.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Наука. Базові поняття.	2
2	Наукове дослідження. Етапи наукового дослідження	2
3	Методологія наукових досліджень	4
4	Хід наукового дослідження	3
5	Загальні вимоги до науково-дослідної роботи	2
6	Вимоги до написання, оформлення і захисту наукових праць	4
7	Магістерська робота та її підготовка	2
8	Інтелектуальна власність: поняття, об'єкти права інтелектуальної власності	4

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТАМИ

Контрольні питання

1. Дайте визначення понять наукове дослідження, “науково-дослідний процес”
2. Що є об’єктом та предметом наукового дослідження; як співвідносяться між собою ці поняття?
3. Дайте визначення поняття “фактора” та його вплив на досліджуваний об’єкт.
4. Що таке тема дослідження? Які висуваються вимоги до формулювання
5. теми дослідження?
6. 7. Що таке об’єкт і предмет дослідження? Чим вони відрізняються один від
7. одного?
8. 8. Від чого залежить новизна дослідження?
9. 9. Що таке мета дослідження? Чим відрізняється мета роботи від її завдань?
10. Висвітліть класифікацію об’єктів наукового дослідження.
11. Дайте визначення понять “метод”, “методика” та “методологія”.
12. Розкрийте класифікацію методів наукового дослідження.
13. Охарактеризуйте загально філософські методи пізнання.
14. Розкрийте склад загальних методів досліджень.
15. Дайте характеристику частковим методам.
16. Наведіть приклади застосування методів дослідження, які з них використовує найчастіше при проведенні ваших власних досліджень.
17. Охарактеризуйте процес наукового дослідження.
18. Висвітліть основні етапи науково дослідного процесу.

13. Дайте характеристику організаційного етапу.
14. Розкрийте сутність дослідного етапу наукового дослідження.
15. Які вимоги висуваються до вибору методів дослідження?
16. Що представляє собою план дослідження?
17. Охарактеризуйте етап узагальнення, апробації і реалізації результатів дослідження.
18. Що таке реферат? Які пред'являються вимоги до його написання?
19. Чим відрізняється реферування від анотування?
20. З яких частин, зазвичай, складається реферат? Які існують види рефератів?
21. Що таке наукова конференція? Які види наукових конференцій вам відомі?
22. Що таке тези? В чому полягає алгоритм формулювання тези?
23. Які пред'являються вимоги до оформлення тез доповідей?
24. Що таке наукова стаття? Якими є правила її оформлення?
25. Які види та етапи НДР ви можете назвати?
26. В чому полягає впровадження результатів наукових досліджень?
27. На основі яких показників здійснюється оцінка фундаментальних досліджень?
28. Якими є критерії оцінки результатів теоретичного дослідження?
29. Які вимоги пред'являються до написання висновків наукового дослідження?
30. Чим характеризується етап оформлення наукової роботи?

ГЛОСАРІЙ

ТЕРМІНІВ ТА ПОНЯТЬ З КУРСУ

«МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ОСНОВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»

Автентичний (від грец. *authentikos* – на підставі достеменних даних, достовірно) – цілком вірогідний, заснований на першоджерелах.

Автореферат – наукове видання у вигляді брошури, що вміщує авторський варіант реферативного викладу проведеного ним наукового дослідження.

Авторський аркуш (*авторський лист*) — умовна одиниця вимірювання обсягу текстової та ілюстративної інформації літературного твору, що використовується у видавничій справі і є основою для обліку праці автора, укладача, рецензента та ін. Один авторський аркуш дорівнює 40 000 друкованих знаків прозового тексту (враховуючи цифри, розділові знаки, проміжки між словами), чи 40 кілобайтам комп'ютерного тексту в DOS-форматі (разом із проміжками), чи 700 віршованим рядкам, чи 3 000 см² площі ілюстративного матеріалу на сторінках видання. Обсягом авторського аркуша можна вважати 22 сторінки друкованого тексту за умови приблизно 1800 знаків на сторінку.

Академія наук – провідний науковий центр (установа) у сфері певної діяльності Національна академія наук України, Академія педагогічних наук, Академія).

Академічний ступінь (*Academic degree*) - освітня кваліфікація, що присуджується закладом вищої освіти / вищим навчальним закладом за результатами успішного виконання освітньої / навчальної програми вищої освіти (наприклад, ступінь бакалавра, ступінь магістра, ступінь доктора).

Акредитація (лат. *accredo* – довіряю) – процедура визнання державного статусу навчального закладу, підтвердження його здатності здійснювати підготовку фахівців на рівні державних вимог з певного напрямку (спеціальності). Метою атестації є також

контроль за ефективністю освітнього процесу, захист прав громадян на здобуття освіти.

Анотація (від лат. *anotare* – зауваження, примітка) – коротка узагальнююча характеристика книжки або її частини, статті, рукопису тощо. Подає стисло інформацію про зміст праці, відомості про автора та читацьке призначення. Анотація може також містити витяги з рецензій або посилання на них, викладати коротку історію даного твору. Анотації подаються у видавничих проспектах, бібліографічних картках, на звороті титульної сторінки книжки або збірника. У газетах і журналах анотація є формою рецензування та популяризації твору.

Апробація (від лат. *approbation* – схвалення, визнання) – схвалення, затвердження; обговорення наукових положень і висновків на наукових конференціях, симпозіумах, засіданнях тощо.

Аспект (від лат. *aspectus* – погляд, вигляд, зір) – одна зі сторін явища, перспектива, в якій воно виступає; точка зору, відповідно до якої розглядається об'єкт дослідження.

Аспірант (лат. *aspirans / aspirantis* – той, хто до чогось прагне) – особа, яка має повну вищу освіту і освітньо-кваліфікаційний рівень магістра або спеціаліста, навчається в аспірантурі ВНЗ або наук, установи для підготовки дисертації на здобуття наук, ступеня канд. наук.

Аспірантура – в Україні 1) основна форма підготовки наук.-пед. і наук, кадрів вищої кваліфікації, створює умови для безперервної освіти і здобуття наук, ступеня канд. наук; 2) відділ ВНЗ чи наук, установи, який здійснює організацію, облік і контроль за роботою аспірантів, докторантів і здобувачів.

Бібліографічні дані, бібліографічні відомості – конкретні відомості про документ (його автора, назву, місце та рік видання, кількість сторінок, зміст та ін.), що використовуються при складанні бібліографічного опису документа та в інших формах бібліографічної характеристики.

Бібліографічний опис – інформаційна діяльність з підготовки інформації про витвори друку й письменності.

Бібліографічне посилання — це сукупність бібліографічних відомостей про цитований або згадуваний у тексті наукової чи навчальної роботи документ.

Верифікація (від. лат. *verus* – істинний і *facio* – роблю) – перевірка істинності, емпіричне підтвердження чи спростування теоретичних положень науки шляхом зіставлення їх із досліджуваними об'єктами, даними спостережень та експериментів.

Вихідні дані – дані, які включають в себе місце випуску видання, назву видавництва, рік випуску.

Відгук (на наукову роботу) – це висновки уповноваженої особи (кількох осіб) про наукові роботи, вистави, фільми, представлені на розгляд чи до захисту.

Дефініція (від лат. *definitio* - визначаю) – стисле, наукове визначення певного поняття, що містить у собі найістотніші ознаки визначуваного поняття; тлумачення слова.

Доктор філософії – це освітній і водночас перший науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра. Особа має право здобувати ступінь **доктора філософії** під час навчання в аспірантурі (ад'юнктурі).

Індекс (від лат. *index* – покажчик, список, перелік, каталог) – 1) список, покажчик, перелік чогось; 2) цифровий показник послідовних змін якогось економічного явища; 3) система умовних позначень (буквенних, цифрових), напр., бібліотечно-бібліографічний, поштовий тощо.

Інтелектуальна власність – система відносин, що виникають з приводу привласнення ідеальних об'єктів, виражених в об'єктивованих інтелектуальних продуктах, втілених у науково-технічних, літературних та мистецьких творах; сукупність виключних прав особистого немайнового і майнового характеру на результати творчої інтелектуальної діяльності; санкціоновані суспільством та державою поведінкові відносини щодо результатів інтелектуальної діяльності у науково-технічній, літературній та мистецькій сферах.

Історичний метод – дає змогу дослідити виникнення, формування і розвиток процесів і подій у хронологічній послідовності з метою виявлення внутрішніх і зовнішніх зв'язків, закономірностей і суперечностей.

Магістрант (від лат. magistrandus – навчаю) – особа, що склала екзамен на звання магістра, але ще не захистила дисертації.

Магістерська робота – самостійне дослідження, виконане студентом на завершальному етапі навчання в університеті. Є кваліфікаційним документом, на підставі якого Державна екзаменаційна комісія визначає рівень теоретичної підготовки випускника, його готовність до самостійної роботи за фахом, Мета наукового дослідження – це всебічне та достовірне вивчення об'єкта, процесу або явища, їх структури, зв'язків та співвідношення на основі наукових принципів і методів пізнання, а також отримання і впровадження корисних результатів.

Метод дослідження – засіб досягнення мети, пізнання явищ дійсності в їх взаємозв'язку і розвитку. Спосіб відтворення досліджуваного об'єкту або предмету.

Метод наукового пізнання – спосіб пізнання, дослідження явищ природи і суспільного життя. Це також сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретного завдання.

Методологія (від грец. methodos – спосіб пізнання і logos – вчення) – вчення про способи організації і побудови теоретичної і практичної діяльності людини.

Наукова і науково-технічна експертиза – діяльність, метою якої є дослідження, перевірка, аналіз науково-технічного рівня об'єкта експертизи і підготовка обґрунтування висновків для прийняття рішень щодо таких об'єктів.

Наукова стаття – є одним із видів публікацій, в якій подаються проміжні або кінцеві результати, висвітлюються конкретні окремі питання за темою дослідження, фіксується науковий пріоритет автора, робить її матеріал надбанням фахівців.

Наукова тема – задача наукового характеру, яка потребує проведення наукового дослідження.

Об'єкт дослідження – процес або явище, яке породжує проблемну ситуацію і обране для дослідження.

Опонент (від нім. *opponent* і лат. *opponens* – той, що протиставляє, заперечує) – фахівець, який спростовує чи заперечує твердження доповідача, супротивника у диспуті.

Оригінал (науковий) (від франц. *original* і лат. *originalis* – походження) – 1) рукописний або друкований документ, підписаний автором або керівником відповідної установи, організації.

Плагіат (лат. *plagio* – викрадаю) – зумисне привласнення авторства на чужий твір (літератури, живопису, науки тощо) в цілому або його частини. Особа, що постраждала від плагіату, має право на цивільно-правовий захист авторства, зокрема на відшкодування збитків, публікації в пресі про допущене порушення.

Порівняльно-історичний метод – спосіб дослідження різних явищ, при якому на основі встановлення подібності цих явищ по формі робиться висновок про їх генетичну спорідненість, тобто про їх спільне походження.

Предмет дослідження – все те, що знаходиться в межах об'єкту дослідження у визначеному аспекті пізнання. Це досліджувані з певною метою властивості, ставлення до об'єкту. Конкретне матеріальне явище, що сприймається органами чуття.

Рецензія – стаття, що аналізує та оцінює який-небудь твір, наукову працю тощо; критичний розбір твору, праці з метою рекомендації їх до друку, захисту і т.ін.

Рецензент – автор рецензії; той, хто спеціально пише рецензії, відгуки.

Теза (від грец. *thesis* – положення, твердження) – коротко сформульовані основні положення доповіді, лекції, повідомлення, монографії, дисертації.

Тезаурус (від грец. *thesaurus* – скарб) – 1) тип словника, що подає лексичний склад мови в повному обсязі; 2) в інформатиці –

повний систематизований набір даних у будь-якій сфері знання, що дозволяє людині або обчислювальній машині орієнтуватися в ній.

Теоретичний рівень дослідження – висунення і розвиток наукових гіпотез і теорій, формулювання законів та виведення з них логічних наслідків, зіставлення різних гіпотез і теорій. Основними методами теоретичного рівня наукового пізнання є аксіоматичний, гіпотетико-дедуктивний методи, ідеалізація, єдність логічного та історичного, сходження від абстрактного до конкретного.

Транслітерація – передача тексту й окремих слів, які записані однією графічною мовою, засобами іншої графічної системи, тобто передача однієї писемності літерами іншої.

Фундаментальні наукові дослідження – науково-теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на одержання нових знань про закономірності розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язку.

Шифр (від франц. *chiffre* – цифра) – у бібліотечній справі – умовне позначення місця книги на бібліна бібліотечних полицях, документальних матеріалів – у книгосховищі.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час викладання навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень з основами інтелектуальної власності» використовуються такі методи навчання: інформаційно-рецептивні (пояснювально-ілюстративні: лекція, розповідь, пояснення, робота з навчальною літературою); метод проблемного викладу (створення проблемних ситуацій і демонстрація шляхів їх розв'язання, проблемна бесіда з опорою на отримані під час навчання в бакалавраті знання); частковопошукові (спільний пошук шляхів розв'язання певної проблеми у полі цифрової культури); практичні методи (усні і письмові тренувальні вправи з цифрового етикету, аналізу артефактів цифрової культури тощо).

ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Методи контролю забезпечують одержання зворотної інформації про зміст, характер і досягнення в навчально-пізнавальній діяльності студентів і про ефективність праці викладача. Під час викладання навчальної дисципліни «Цифрова культура і медійний простір» застосовують такі методи контролю за навчально-пізнавальною діяльністю студентів, як метод усного контролю, письмовий контроль (письмові відповіді на питання, виконання репродуктивних, творчих, пошукових тощо завдань; тестовий контроль та ін.); екзамен.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Оцінювання студента відбувається згідно з положенням «Про екзамени та заліки у НУБІП України» від 01.05.2023 р. № 404.

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання	
90 - 100	Відмінно	Зараховано
74 - 89	Добре	
60 - 73	Задовільно	
0 - 59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента із засвоєння дисципліни R дис. (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента з навчальної роботи R нр (до 70 балів): $R_{ДИС} = R_{НР} + R_{АТ}$

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Навчальний план підготовки магістра 061 «Журналістика».
2. Підручники та навчальні посібники.
3. Плани лекційних і практичних занять.
4. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять.
5. Семестрові завдання для самостійної роботи студентів із навчальної дисципліни.
6. Матеріали поточного та підсумкового контролю (контрольні завдання до практичних занять; завдання на модульні контрольні роботи для перевірки рівня засвоєння студентами навчального матеріалу).
7. Методичні матеріали щодо виконання контрольних робіт для заочної форми навчання.
8. Екзаменаційні білети.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Бірта Г. О. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2014. 142 с.
2. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
3. Вихрущ В. О., Козловський Ю. М., Ковальчук Л. І. Методологія та методика наукового дослідження: навчальний посібник. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2018. 327 с.
4. Грабченко А.І., Федорович В.О., Гаращенко Я.М. Методи наукових досліджень: Навчальний посібник. Харків: НТУ«ХП», 2009. 142 с.
5. Григорук П. М., Хрущ Н. А. Методологія і організація наукових досліджень: навчальний посібник. Київ, 2017. 206 с.
6. Данильян О. Г. Організація та методологія наукових досліджень : навч. посіб. Харків : Право, 2017. 448 с.
7. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень: навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
8. Каламбет С. В., Іванов С. І., Півняк Ю. В. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Дн-вськ: Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
9. Колесников О. В. . Основи наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2011. 144 с.
10. Корбутяк В. І. Методологія системного підходу та наукових досліджень: навчальний посібник. Рівне, 2010. 177 с.
11. Корець М. Методологія наукового дослідження : навчальний посібник. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. 145 с.
12. Кравчук О. І. [та ін.] Оприлюднення результатів наукового дослідження: навчальний посібник. Одеса: Військова академія, 2016. 161 с.
13. Ладанюк А. П., Власенко Л. О., Кишенько В. Д. Методологія наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: Ліра-К, 2018. 351 с.

14. Лупаренко Л. А. Електронні відкриті журнальні системи в науково-педагогічних дослідженнях: навчально-методичний посібник. Київ: ФОП Ямчинський О. В., 2019. 311 с.
15. Малигіна В. Д. Методологія наукових досліджень : монографія. Рівне : НУВГ П, 2016. 247 с.
16. Матвєєва О. Л., Тихенко О. М., Трофімов І. Л. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: НАУ, 2018. 195с.
17. Методичні вказівки до виконання магістерських дипломних робіт. Укл.: С.В. Каламбет, О.В. Золотарьова – Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2014. 56 с.
18. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник / за ред. І. С. Добронравової. Київ: Київський університет, 2018. 606 с.
19. Мокін Б. І . Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2014. 180 с.
20. Наказ МОН України № 40 від 12.01.2017 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації». URL: http://db.ippi.org.ua/doc/D10_01.pdf
21. Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посіб. Для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів. Київ : Центр учб. літ., 2010. 352 с.
22. Основи наукових досліджень : конспект лекцій / уклад. Е.В. Колісніченко. Суми : Сум. держ. ун-т, 2012. 83 с.
23. Радіонова І. Ф. Методологія наукових досліджень: прикладний аспект: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2010. 106 с.
24. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: навч. посібник. Київ: В-во «Центр учбової літератури», 2007. 254 с.
25. Світличний О.П. Право інтелектуальної власності: Підручник. Вид. 2, змін. і доп. Київ: НУБіП України, 2016. 355 с.
26. Соболь Х. С., Петровська Н. І., Гуняк О. М. Методологія і принципи наукових досліджень: навчальний посібник. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2018. 92 с.
27. Татар М. С. Методологія і організація наукових досліджень: навчальний посібник. Харків: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «ХАІ», 2019. 104 с.

28. Цехмістрова Г.С. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. 2-ге вид., доп. Київ: Вид. Дім «Слово», 2012. 352 с.

29. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. Рівне: НУВГП, 2016. 151 с. URL:

30. Шишкіна Є. К., Носирєв О. О. Методологія наукових досліджень: навчальний посібник. Харків: Вид-во «Діса плюс», 2014. 200 с.

31. Щербакова І. М. Психологія праці: теоретичні і методологічні основи наукових досліджень: навчальний посібник. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. 144 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://filolog.pl.ua/mater-ali-dlya-student-v/stor-ya-n-metsko-movilekts.html>
2. www.sprachgeschichte.ag.vu/
3. www.stefan-jacob.de/.../Sprachgeschichte.ht
4. www.libreriauniversitaria.it/deutsche-sprach
5. www.linse.uni-due.de/.../sprachgeschichte/
6. www.wissen.de/.../grundzuege-der-entwickl